

Un llibre de l'irlandès Seamus Heaney («Famous Seamus» l'anomenava, afectuosament, Arthur Terry) és per tocar campanes.* Heaney és sens dubte un dels grans poetes d'aquest temps, que ha obert una via modèlica d'expressió en vers de la qual tenim molt a aprendre. És també gairebé un desconegut en català: el 1979 Toni Turull en traduí cinc poemes al número 6 de *Reduccions*, fins ara, n'ha aparegut un sol llibre, *La llanterna de l'arc*, (1992), traduït per Francesc Parcerisas, a més d'un poema traduït per Dídac Pujol que tancava l'antologia *Poesia anglesa i nord-americana contemporània* (1994), editada per Sam Abrams. Pujol escrigué la seva interessant tesi doctoral: *Across the Frontier: a Dialogic Approach*, publicada el 2000, on Heaney ocupa un lloc central, i Parcerisas recollí i traduí al castellà una col·lecció d'assaigs de Heaney (1996). De la seva poesia, doncs, que és realment l'important, molt –massa– poc. Per això *Llum elèctrica* resulta tan oportú, per pal·liar una part d'aquesta mancança.

Heaney és un poeta especialment difícil, tant pel seu llenguatge (farcit d'un barroquisme de mots i d'expressions col·loquials d'arrel anglosaxona, durs com rocs i premuts de manera compacta –molt lluny del nostre 'anglès continental'!), com per la seva manera de compondre (apresa, segons confessa, dels poetes perseguits de l'Europa de l'Est, Mandelstam sobretot) on fa convergir diverses veus, registres, perspectives, temps verbals... amb la finalitat de bastir unes 'paràboles' que il·luminin indirectament, obliquament, les dures realitats del seu país i del nostre temps. No tinc cap inconvenient (al contrari, crec que és el meu deure) de manifestar la meua perplexitat davant d'allò que de vegades em sembla la impenetrabilitat d'alguns poemes seus, contrarestada per l'entusiasme davant la meravella d'aquells que per mi prenen forma i sentit. Per això –repetei-

* Seamus HEANEY. *Llum elèctrica*. Traducció de Pauline Ernest i Jaume Subirana. Edició bilingüe. Barcelona: Edicions 62-Empúries, 2004.

xo— aquest llibre resulta impagable; perquè els seus traductors es proposaren, ja d'entrada, «una traducció en què es prioritzés la claredat, amb versos tan comprensibles com fos possible en català.»

Pauline Ernest i Jaume Subirana aconsegueixen aquest propòsit estrictament, en un aparent repartiment de papers: la comprensió de l'anglès, l'expressió catalana justa, i ens ofereixen una versió polida, neta, ben planxada, com un bon mapa-guia. Ara bé, això comporta unes limitacions: la forma poètica, la renovació prosòdica, tan decisives en l'èxit de Heaney, queden inevitablement una mica desdibuixades, sense relleu.

Trobar-hi la comprensió d'allò que no hauríem ni sospitat (que «*loose box*» sigui el «racó del cavall», per exemple), o els incomptables encerts en les equivalències d'expressió («*And what do you think?*»: «I què me'n dius?», «*knocked sweetly home into core timber*»: «dolçament empesa / fusta endins», «*butter wouldn't melt*»: «el mosqueta morta», «*all but*»: «com qui diu», «*places battened down*»: «llocs tancats i barrats», «*first footing*»: «donant la benvinguda», etc.): tot això era —és— indispensable i molt benvingut. Ara: és com el camp número 1 d'una acensió a l'Everest. Per escalar al camp número 2 caldria trobar la manera d'imitar mínimament el ritme dels mots, aquell «cant que encanta» de què parla Heaney, i del qual explica que sovint és anterior als mots mateixos. Es tracta d'un ritme que supera —que es deslliura de— la prosòdia canònica tradicional, però sense donar-li l'esquena com ho va fer el 'vers lliure', sinó recolzant-s'hi d'una manera deliberadament innovadora.

Crec que la majoria d'aquests poemes tenen com a patró el decasíl·lab i, per molt que se'n desviïn, aquest roman present oferint un marc d'ordre sonor que guia la lectura. Per exemplificar-ho escullo un cas extrem que mostra, em sembla, com el sacseig del ritme contribueix a expressar l'estranyesa de la situació —situació, per altra banda, característicament quotidiana: marit i muller dins del cotxe (ella, al volant) encara colpits per la visió d'uns ocells aquàtics (eco i reescriptura —una entre moltes— de Yeats: en aquest cas, del seu '*Wild Swans at Coole*'). Subratllo les síl·labes on l'estructura 'ideal' del decasíl·lab força amb violència el ritme natural de l'anglès:

*Yet something in us had unhoused itself
At the sight of them, so that when she bent
To turn the key she only half-turned it
And spoke, as it were, directly to the windscreen.*

('Ballynahinch Lake')

Cito aquests versos, no perquè els pobres traductors hàgim de practicar uns malabarismes impossibles, sinó per fer notar fins a quin punt el ritme és important en aquesta poesia i ignorar-lo és «at our own cost».

«*Grief and metre order us*» diu trocaicament 'Audenesque': «El dol i el metre ens ordenen» no diu (em sembla, perdoneu) el mateix; proposaria: «Dol i metre ens posen ordre». Sé perfectament que predicar és massa fàcil i que aquest llibre ja oferia prou complexitats com per buscar-ne de noves. Però algun dia caldrà provar-ho.

El mateix diria de les mitges rimes («rimes pàl·lides», les anomenava José Mª Valverde), com ara: «*God-Freud, Parnassus-face, spree-duty*» etc., i d'altres de molt més invisibles, tan característiques de Heaney. En aquest llibre no són tan abundants com en d'altres, però en algun cas –com en el poema 'Perques'– constitueixen una part integral i (em sembla) indispensable, i crec que no resultarien tan difícils d'imitar 'pàl·lidament'.

Per acabar, no veig manera d'esquivar el trist i antipàtic paper del 'pedant de guàrdia' –com l'anomena Miquel DescLOT a la seva magnífica antologia de les seves traduccions, *De tots els vents* (2004)–. Anoto, doncs, algunes expressions que em semblen (potser equivocadament) incorrectes; ho faig en el mateix ordre de la paginació: On diu, a les pàgines 30-31 «*should be clear Even at this stage*», jo diria «hauria de ser clar/ a hores d'ara». A les pàgines 38-39, el fragment «*the oxen in their bedded stall*» em sembla que la referència és al poema 'The Oxen' inclòs dins Thomas Hardy, *Arbre talat* (1995), que explica que la nit de Nadal els bous s'agenollen en els seus estables. Més endavant, a les pàgines 100-101, jo entenc que «*the prefects*» són «els estudiants grans»/ «els delegats»/ Als col·le-

gis del meu temps n'hi deien «brigadiers». Ara, no ho sé, no crec que existeixin. També proposaria altres solucions per a l'expressió que trobem a les pàgines 110-111, quan diu «*A drum! A drum!*» tal vegada caldria personalitzar-ho amb un: «Un timbaler! Un timbaler!, i a les mateixes planes, crec que és evident que la citació és bíblica, i que nosaltres no diem que hem d'estimar el veí («*my neighbour*») sinó «el proïsme». Igualment, més endavant, a les pàgines 120-121, el «*yet in the end Not past a thing. Not understanding or telling Or forgiveness*», jo ho nominalitzaria: «però, al final, res queda enrere./ Ni la comprensió, ni el contar, ni el perdó.»

Estic segur que els traductors entenen que això és dit amb ànim d'amable –i agradable– col·laboració. I si sóc jo qui s'equivoca, m'ho aprendré igualment.

Resumeixo: *Llum elèctrica* és una «llum» estupenda per aproximar-nos a aquesta poesia extraordinària però sovint hermètica (el mateix poema que dona nom al llibre encara em resulta enigmàtic, així com tants d'altres). Però malgrat aquest accés directe a un dels últims títols de Heaney, continua mancant-nos (jo crec que molt greument) una antologia dels millors –o dels més assequibles– poemes de la seva llarga producció.

Sense una petita terra ferma com aquesta on pujar-hi de peus continuarem (suposo que per innobles raons econòmiques) com naufrags en aquest oceà encara per descobrir, sostinguts només per un parell de luxosos fragments d'un luxós vaixell.

JOSEP M. JAUMÀ